

עמיהוד ישראלי

מיתווה גבולות זה אינו עונה, כמובן, על הבעיות הבטחוניות היסודיות של ארץ ישראל, שכן עיקרו של "גשר היבשות" נותר בידי מצרים, ואילו פיתחת-רפיח אינה מעניקה עומק אסטרטגי כלשהו ומירווח-אתראה. גם רצועת מפרץ אילת, הנשענת על המצרף ההררי של הדרום-סיני, אינה אידיאלית להגנה ואף מאריכה את הגבול בכ-200 ק"מ נוספים. אולם בתנאי שלום-קבע ונוכחות צבאית ישראלית-מצרית מעורבת ומוגבלת במרכז סיני ובמערבו, ניתן היה לראות כרע במיעוט. תוכנית הנסיגה הישראלית הכוללת מסיני אינה בבחינת סיכון מחושב, או הימור על "כל הקופה", אלא דבר איולות ומעשה שטות הן לגופה של התוכנית והן כדגם לנקודת מוצא למו"מ.

נציין להלן את הסתירות העצמיות והנגזרות מתוכנית זו:

(א) פריסת ההצעה לנסיגה כוללת מסיני כנקודת מוצא למו"מ אינה מותרת כל מירווח למה שקרוי "פשרה-טריטוריאלית" ומזמנת הפעלת לחצים משמעותיים בגזרות-האחרות, ובשלב זה - ביהודה, שומרון ועזה - שגם שם יא צורך להתפשר כמקובל בהתדיינות בין הצדדים היריבים.

(ב) הנסיגה המלאה מסיני תחשוף את ארץ ישראל כולה לאיום מצרי מתמיד כוח, שיאפשר תירגום גם בפועל, בכל עת של רוגע מדיני, וקל וחומר - בעיני משבר. לאחר הנסיגה יחזרו לידי מצרים כל האופציות ההתקפיות שנוקפו לזכותה ומומשו ב-1948, ב-1956 וב-1967. ההסתברות למימוש האיום המצרי ע"י לחצים מדיניים ואחרים תגדל, אפילו תופעלנה תתנות אתראה ישראליות בלב סיני ובעורף המצרי וגם אם יוצבו חיילי או"ם לאורך גבול 1949.

(ג) מצרים לא תחתום על הסכם שלום עם ישראל כל אימת ולא תבוצע נסיגה כוללת לגבולות שקדמו למלחמת ששת-הימים. קביעה זו חזרה ונשנתה מפי סאדאת, לאור הנסיבות הבין-ערביות ומחויבותה של מצרים. גרוע מזה: מצרים עשויה לתתם על הסדר על-תנאי עם ישראל, ולאחר נטישת סיני-תחזור ותדבק בעמדתה הנוכחית, והפעם - מעמדת כוח. מבחינה טקטית סבירה ביותר אונאה מתוכננת לעין זו, כשדעת הקהל העולמית תזכור למצרים את "הסדר-נעוריה", קרי את עמדתה העקרונית בדבר הנסיגה מכל "השטחים-הכבושים".

(ד) דגם הנסיגה המוחלטת מסיני יעמוד לעיני אסד וחוסין בבואם לשולחן המו"מ עם ישראל. כבר היו דברים מעולם, ולכן צפויה גם נסיגה מלאה מהגולן, ובבוא העת - אף מיהודה, שומרון ועזה. הדינאמיקה של הנסיגות הכוללות לא תוכל להיעצר בגבולות הקנה-הירוק דוקא.

(ה) הקפצת ישובינו בפיתחת רפיח ובמפרץ אילת לריבונות מצרית בחסות אר"ם תיצור תקדים שלילי ובלתי-נסבל מבחינת המתיישבים, תגרום לדמורליזציה מוחלטת, תנחית מלומה מוחצת לאידיאולוגיה הציונית שעל ברכיה נולדה המדינה, תאיץ את הירידה מהארץ ותחסום כליל את זרזיפי העלייה. מבחינה מעשית עלולה להוולד לראשונה בתולדות הציונות תופעת חיסול ישובים יהודיים מרצון המימשל הריבוני הישראלי תוך התנגדות המתיישבים עצמם, שתומרצו להתיישב ע"י הממשלות הקודמות. המהלך הכוזי והמשפיל הזה יחזור ויישנה גם בגולן, ובסופו של תהליך - גם ביהודה ובשומרון, בקבעת ציונית הירדן ובעזה. תהא זו, כמובן, פשיטת רגל אידיאולוגית-ציונית מוחלטת, שכמה כמפל-שגלים מידרדר, הגורף עימו וקובר תחתיו את המרתם היהודי הותיק כולו. תהא זו איווניה-סרקסטית לעילא שהמנהיג, שחרט על דגלו את איחוד ארץ ישראל בגבולותיה היסטוריים, נגרר למכירת חיסול הציונות ולפשיטת-רגל רוחנית עד גמרא. על עיי המפולת והחורבות העשנים של מה שיותר מהמפעל הציוני - ינשא מלל-רטורי ריק ותושמענה המליצות הטראגיקומיות בסגנון של הוד והדר.

(ו) ממשלת ישראל תעניק לראשונה בתולדותיה לגיטימציה לריבונות המצרית על סיני, עניין הנתון בספק מבחינת המשפט הבינלאומי. תקדים משפטי זה יקל על בגין או על יורשיו להיפטר בשלב זה או אחר מעולה של "הגדה המערבית", ובלבד שיזכו ברגיעה זמנית כחלק מתנופת השלום, שיהפך לשלום-על-ישראל.

(ז) אסטרטגיית הקמילה והדעיכה, קרי - "החזרת ישראל למימדיה הטבעיים" לפי נוסחו של סאדאת, תמצא לה תנא דמסייע ע"י ממשלת ישראל ומנהיגה, שלקו בעוורון-עוועים ונתפסו לשכרון עמוק של שלום מדומה. קצב האירועים הסוחף, המוכתב ע"י סאדאת, יגבר על בגין ללא יכולת לבלימת המאוכ, שהרי הסיחור נכנס לשלב שאין חזרה ממנו, אליבא דרוב המשקיפים.

נטישת סיני תצית את הפתיל-המאיץ ותבזיק את השלהבת החורכת לעבר תבנית-חומר-הנפץ, שנעטפה באריזת היישות-האוטונומית. מניעת ההתפרצות המרסקת במחיר ההסתלקות מיהודה ושומרון תעלה בתוהו. לכל היותר יידחה המועד לזמן מה. בזמן הביניים תילכד ישראל במלתעות הלחץ הבינלאומי והבין-ערבי. ואם תנסה ברגע האחרון להיחלץ מצבת-החנק בהתפרצות מלחמת-יאוש - תיבלם תניפתה ותערערה עד היסוד בנחשולי תיסכול ובזעזועי איך-אונות.

מבחן האמינות של כל ראש-ממשלה ישראלי ומבחן הכוונות של כל שליט מצרי מתחיל בסיני. סיטואציה גיאופוליטית זו לא נולדה אחר מלחמת ששת-הימים ולא נוצרה עם כינון מדינת ישראל. ימיה כימות עולם, והיא מעוגנת במערך גיאופוליטי הגזור ממעמדו של חצ"א סיני בכל הדורות ובכל התקופות כ"גשר-היבשות", כחוליית החיבור הגיאוסטרגית בין הסהרה-הפורה שבקידמת-אסיה לבין עמק-היאור שבאפריקה.

מצרים של עמק-היאור סגורה ומסוגרת בקרקעות עמק הנילוס ומשוקעת כדי 100-120 מ' במזוקפים תלולים ומרתב המידבריות שמסביב לה. הללו שימשו מאז ומתמיד רצועות-חיץ מגינות ומאבטחות. המגזר היחיד שממנו ניתן היה לפרוץ למצרים התנב דרך מישורי צפון-סיני, בינות לרכסי ההרים, לעבר מישורי החוף ובמות-ההר של ארץ ישראל המערבית והמזרחית. היה זה, כמובן, כיוון דרסטרי. אולם בעוד שמצרים בכל הדורות יכלה למקד את מלוא מעייניה הצבאיים במיגזרה הצפוני-מזרחי, הן למטרות מיגנה והן למשימות כיבושים, הרי שלטי ארץ-ישראל נאלצו לאבטח לא רק את אגפם הדרומי, המצרי, אלא גם את גזרותיהם המזרחית, הצפונית והצפון-מזרחית. ארץ-ישראל המאוחדת בהנהגתו של שליט כלשהו היתה מלכתחילה מוגבלת הן במרחבים טריטוריאליים והן במשאבי אוכלוסין אל מול מצרים החזקה, שהפוטנציאל הצבאי, הכלכלי והדמוגרפי שלה עלה בהרבה על זה של ארץ ישראל, אפילו כשלא נוצל אלא במיקצתו.

במבחן הכמותי - כך מלמדת ההיסטוריה הצבאית של ארץ ישראל - רבו יותר מסעות הכיבוש מצד מצרים לעבר ארץ ישראל מאשר בכיוון ההפוך. המדובר לא במסעות של כובשים חיצוניים שמחוץ לאזור, אלא במסעות של שליטים בני האזור. הארכיאולוג וההיסטוריון-הצבאי, פרופ' גיחון, סיכם (ס) מספרית ושמית מסעות אלה, וכך, מסתבר, כי מסעות מצרים דרך סיני החלו עוד בשנת 2370 לפנה"ס במסעו של ווני, שר צבא פרעה-פפי ה-1, והסתיימו ב-17-198 לפנה"ס במלחמה הסורית הרביעית של תלמי ה-4. בס"ה התנהל 51 מסעות מלחמה, לפחות, מכיוון מצרים. בתקופה שלאחר-הספירה נערכו עוד 52 מסעות ממצרים דרך סיני לארץ ישראל, החל ממסעו של אחמד אבן-טולון (878 אח"ס) וגמור בפלישה המצרית לארץ ישראל בשנת 1948. בסיכום, נוהלו לפחות 103 מסעי מלחמה ידועים מאזור הדלתה דרך סיני, בעוד שבכיוון ההפוך, היינו מסעות של שליטים מקומיים בארץ ישראל לעבר מצרים לא עלו על 11 (!) במספר, החל מפשיטתה של מאוויה, מלכת שבטי הנגב, בשנת 375 אח"ס ועד למלחמת ששת-הימים ביוני 1967. סימטריה כיוונית חריפה זו, שבאה לכלל ביטוי במספר המסעות הדו-כיווניים, מלמדת על הניגוד היסודי וההפוך המשתמע מוכעית אבטחת הספר של ארץ ישראל לעומת הספר המצרי.

אבטחת הספר הארצי-ישראלי במערב סיני כרוכה במאזן של מיגבלות לעומת תרונות. המיגבלות נובעות מהתשומות הגבוהות בפיתוח, באחזקה ובאיוש של תשתית צבאית בהיעדר מערכת ישובית קבועה; בצורך לקיים צירי תובלה ואספקה מוארכים שפגיעותם גבוהה, ובהתרופפות אפשרית של המתח והכוונות הבטחוניים (כפי שנוכחנו, לדאבוננו במלחמת יום הכיפורים). ואולם היתרונות באחזקת מערב-סיני בולטים במוחשיותם כדלקמן מהיבט הגנתי - קיום עומק טריטוריאלי לנסיגה טקטית, ותימרון ולכידת כוחות האוייב בזירה מוכרת ובתחום מתוכנן; כושר ספיגת-מהלומת פתע ויכולת התאוששות מבלי לסכן את המוקדים הדמוגרפיים והכלכליים של ארץ ישראל (כפי שאכן הוכח במלחמת יה"ס). מהיבט התקפי - בולטת יכולת ההעתקה המיידית של מרחב הלחימה לתחום מצרי, תוך הנחת מהלומות אנושות על התשתית הדמו-כלכלית של האוייב, וכן האפשרות לניצול ההצלחה ההתחלתית לצרכי סיום הלחימה בטווח-זמן קצר. מנקודת ראות כללית, טמונה באחזקת מערב-סיני עמדת כוח מאיימת על סף מדינת האוייב גם כבסיס נוח למו"מ לקראת שלום.

*

לשיקולים אלו היו מודעים ראשי ממשלות ישראל מאז 1967 ואילך, ואם כי איש מהם לא הניח את צירופו של כלל חצ"א סיני לתחום ישראל, הרי שבעלה מכל ספק, כי התחומים שגראו להם חינויים הותוו במדויק בהתאם לתיפרוט ההתיישבות היהודית החדשה, שכללה את פיתחת-רפיח בצפון ורצועת הרצף הטריטוריאלי לאורך מפרץ אילת ובאכה אופירה (שרם אי-שיח). שיקולים אלה הצביעו על מגמה לנעיצת טריז בין רצועת עזה המאוכלסת איכולוס יתר לבין צפון סיני, הוא "גשר היבשות" בין ארץ ישראל למרחב הדלתה. הרצועה הצמודה למיפרץ אילת נועדה לקיים את השליטה על מצרי טיראן לא רק מצד הים אלא אף מצד היבשה. סביר להניח, שהממשלות הקודמות ראו במרחב המערבי יותר של סיני כאזור חיץ (מפורז) בין גבולותיהן העתידיים של ישראל ומצרים.